

Iz vprašljive kvantitete v kvaliteto

Družbeni in politični položaj slovenskih katoličanov je ob izteku drugega desetletja obstoja samostojne slovenske države zelo ne- navaden. V družbi jih kot take skoraj ni ču- titi. Volilni izid na zadnjih državnoborskih volitvah je v tem primeru manj pomemben, saj katoličanov ne gre enačiti s strankami. Ne samo, da takega stanja ni nihče pričakoval, ampak bi vsakega, ki bi kaj takega napove- doval, razglasili za slaboumnega. Ko človek razmišlja o dogajanju v Sloveniji v zadnjem stoletju, pa se zdi marsikaj bolj razumljivo. Seveda se zavedamo upravičenosti očitka, da je za nazaj lahko biti pameten.

Nedavno je nek ugledni diplomat spra- ševal, kako je mogoče, da je v Sloveniji, kot večinsko katoliški deželi tako majhen druž- ben vpliv in ugled katoličanov. V njej si lah- ko marsikaj, le (izpostavljen) katoličan ne smeš biti, če želiš delati politično kariero. V tem primeru te lahko vsakdo brez trohice strahu in odgovornosti žali, ti očita, kar mu pride na misel; skratka diskvalifikacije na vsa- kem koraku. Družba si prizadeva za strpnost na številnih področjih, ne velja pa to za odnos do katoličanov. Baje naj bi bil tak odnos do njih posledica njihove številčnosti, dejstva, da jih zaradi tega ni mogoče prištevati k ogro- ženim, ki jim velja posebna družbena skrb. Kljub vsemu pa človek ne razume, zakaj so potrebne žalitve, zakaj se v bistvu nadalju- je praksa prejšnjega režima, da je katoličan avtomatično drugorazreden državljan. Zani- mivo je dejstvo, da jih vse od nastanka in- štituta varuha človekovih pravic še nobeden ni vzel v bran. Od sedanje varuhinje bi bilo kaj takega neresno pričakovati, toda dejstvo je, da glasu v njihovo obrambo ni povzdignil

niti tisti, ki se je razglašal za katoličana. V nekem smislu je bil celo najslabši! Koalicijska pogodba sedanje vladne koalicije nakazuje, praksa ob primeru Bled pa že dokazuje, da se razmere slabšajo, da so na oblasti ljudje, ki jim obračunavanje s katoličani ni tuje. Vze- mimo v roke samo osrednje dnevnik. Bolj tragično je dejstvo, da je v tem pogledu med najbolj skrajnimi upokojska stranka, ki jo (ali res?) vodi katoličan.

Kaj pravzaprav pričakujemo in hočemo slovenski katoličani?

Na kratko povedano samo to, kar dolo- čajo ustava in mednarodni pravni akti, po- vezani s človekovimi pravicami ter temeljna načela bontona. Svobodni katoličani v svo- bodni državi. Nič več! Marsikateri nekato- ličan, pa tudi katoličan bo sicer rekel, da za- radi svojega verskega prepričanja nima nihče težav v tej družbi. O tem lahko govorijo samo tisti, ki jih imajo. Sam se sicer ne prištevam mednje, moti pa me obravnava katolicizma in vernikov v javnosti, ki je še vedno v duhu učenja utemeljitelja sociologije religije na Slo- venskem, ki jo je razumel kot drugo ime za borbeni ateizem in mu med drugim ni bilo tuje niti uničevanje dokazov o zažigu škofa Vovka. Zanimivo je dejstvo, da nekateri us- merjevalci tovrstne politike v tem pogledu zlorabljajo celo pravoslavno-katoliška in pro- testansko-katoliška nasprotja, za kar vodstva vseh, zlasti pa prve, ne nosijo nikakršne od- govornosti. To je v temeljnem nasprotju z ustavo, toda nikomur se nič ne zgodi.

Upam, da se v Sloveniji nikoli več ne bo zgodilo, da bi se pojavila kakšna katoliška stranka. V popolnosti se strinjam s pokojnim

nadškofom Alojzijem Šuštarjem, ki mi je ob nekem razgovoru rekel, da je zelo nesrečen zaradi uporabe oznake krščanska pri strankah. Preveč je bilo zlorab v preteklosti, tudi pri nas. Sam moram poudariti zelo pogost primer, da bolj ko neka stranka poudarja svojo krščansko ime, manj je v njej krščanstva. Krščanstvo je nekaj tako tako izjemnega v zgodovini človeštva, da bi morala biti njegova politična zloraba razglašena za greh. Seveda pa to ne pomeni, da v javnosti ne smemo zastopati krščanskih vrednot. Ravno nasprotno. Če resnično verjamemo, da je vera milost, potem naš cilj v nobenem primeru ne pomeni, da želimo ljudi rekatolizirati, se truditi za njihovo vključitev v versko skupnost. V teh kriznih časih, ko je ljudi po svetu, in med nami še posebno, strah jutrišnjega dne in bližnje prihodnosti, bi bilo naše praktično krščanstvo od ljubezni do bližnjega preko zavzemanja za socialno pravičnost in svetost življenja velika pomoč družbi. Optimizem je čudovito zdravilo. Seveda mora biti ta realen, saj v nasprotnem primeru le smešimo sebe in svoje versko prepričanje. Ljudje brez vere v življenje so največje breme sebi in družbi.

Pomanjkanje samozvesti kot posledica krute preteklosti

Ko smo v preteklem letu ob 500-letnici Trubarjevega rojstva temu velikemu možu slovenske zgodovine vzklikali raznovrstne hvalnice in zahvalnice, so mnogi slovenski katoličani to občutili kot nekakšno samokritiko. Ob omenjanju zaslug reformacije se ne znajo otresti nelagodja. Niso sposobni videti, da je v tem veliko priznanje slovenskemu katolicizmu. Trubar je s svojo naslonitvijo na slovenski jezik visoko nadgradil dotakratno prakso v Katoliški cerkvi. Če ta ne bi v verskem, neliturgičnem življenju, prakticirala naše materinščine, je oče prve slovenske knjige gotovo ne bi izbral. K "pravi" veri je lahko vodil svoje vernike le po jezikovni poti, ki

jo je tlakovala Katoliška cerkev. Gotovo namreč ni slovenskega jezika ne izumljal ne obujal od mrtvih. Katoliška cerkev je potem v knjižnem pogledu s precejšnjo zamudo njegovo delo nadgrajevala in postala osnovni nosilec slovenskega kulturnega oziroma političnega razvoja. Že toliko obrekovani škof Hren je kulturni fenomen reformacije dojel bistveno drugače kot mnogi drugi. Žal mu ni uspelo, da bi svoje načrte uresničil. Tako je lahko le reševal Dalmatinovo Biblijo. Japeljevo Sveto pismo je dejansko izšlo iz nje.

V drugi polovici 19. stoletja, zlasti do nastanka političnih strank so bili slovenski katoličani v prizadevanjih za slovensko emancipacijo, če se izrazim v jeziku kolesarskih dirk, predvsem donašalci vode, liberalci pa so bili na njihovem čelu. Šele ljubljanski škof Missia in njegov naslednik Jeglič sta s sodelavci postavila stvari tja, kamor sodijo. Pri tem so izjemni mobilizacijski in vsebinski preboji opravili katoliški shodi. Seveda pa jih je treba gledati in ocenjevati kot zgodovinski dogodek. Za današnji čas je bolj kot njihov manifestativni značaj pomembna njihova vsebina.

Stara Jugoslavija je bila za Slovence v mnogih pogledih nedvomno veliki napredek. Slovenski jezik je bil uraden, kratek čas je uradno obstajala Slovenija, univerza in druge kulturne slovenske institucije so prinesle nedvomen napredek. Ob nedavnem obisku ameriškega Slovence Joela Valenčiča v Sloveniji in njegovem opisovanju slovenskih kulturnih razmer v ZDA v času med obema svetovnima vojnama smo lahko prišli do spoznanja, da je ta veliki prelom s preteklostjo onkraj "luže" mogoče celo bolj odmeval kot doma. Tam so se dogajale čudovite stvari. Slovensko kulturno življenje se je zelo razmahnilo. Doma je bilo drugače. Na eni strani je bil nekronani kralj Slovencev dr. Anton Korošec, zaveden Slovenec, ki pa je dajal prednost političnemu delovanju. Na drugi

strani je bila realnost. Ob njem je bila resda še vrsta ljudi, od katerih pa so se mnogi videli predvsem kot voditelji, učitelji, zanimalo so jih funkcije, politični in družbeni vpliv, ne pa vsakdanje praktično politično delo z ljudmi. Niso želeli spreminjati obstoječih političnih razmer, premamil jih je "ministerializem". Niso dojeli velikih sprememb, ki jih je s seboj prinašal gospodarski in po-

litični razvoj. Poleg konkurence liberalizma, ki ga je pogosto podpiral beograjski dvor, je vse močnejši, predvsem pa privlačen, zlasti v krogih mladih intelektualcev, začel postajati socializem. Zaradi njegove skrajnosti v obliki komunizma in predvsem boljševizma so ga kot ideologijo katoliški ideologi izrinjali na obrobje in onkraj njega, zanemarjali pa njegove vzroke. Zato tudi ogromne investicije

Jožef Muhovič: *Ko noč prodira vame*, 2001, olje na platnu, 274 x 195 cm.

v razne katoliške tečaje, manifestacije in tisk niso dale tistih rezultatov, kot jih prinese vsakodnevno in neposredno delo s političnimi somišljeniki. Pomen slednjega nam najbolje pokaže zgodovina komunistov. Namesto da bi socialne razmere, zlasti v času gospodarske krize v začetku tridesetih let postale predmet neusmiljene kritike s krščanskih socialnih stališč, so se teh zaradi nekaterih podobnosti s komunističnimi stališči ustrašili in zgubili pobudo na socialnem področju. Premalo je bilo praktičnega in preveč političnega krščanstva. Tudi odnos do Jugoslavije je bil kontraproduktiven. Namesto da bi bili do nje zaradi njenih centralističnih načel in praks skrajno kritični, so gojili do nje bistveno manj kritičen odnos kot nekdaj do Avstrije. Na njenem čelu ni bil več apostolski cesar, ampak pravoslavni kralj, ki se svojega nezaupanja do katoliških "popov" nikoli ni mogel otresti. Nekritičnost slovenskih katoličanov do nekdanje jugoslovanske monarhije je podpisanemu ena najbolj nerazumnih stvari v slovenski zgodovini. Mnogi Slovenci, rojeni v njej so bili hujski Jugoslovani kot na primer Srbi, ki ne le niso nikoli opustili imena, ampak so jo tudi spremenili v svojo veliko molzno kravo.

Ob kapitulaciji Jugoslavije in okupaciji je sicer nekatere prebudil hrvaški in še bolj slovaški zgled, toda za njegovo uresničitev je bilo prepozno, če je že bilo kdaj karkoli mogoče. Namesto iskanja lastne slovenske poti iz velike krize so reševali kraljevino Jugoslavijo. To so komunisti v številnih primerih izrabili, vsilili državljansko vojno in prisilili svoje ideološke nasprotnike, kot take so jih opredelili sami, da so se zatekli k okupatorju po pomoč oziroma zaščito. Prof. Lambert Ehrlich je bil eden redkih, ki je dojel bližnjo tragedijo in to plačal s smrtjo. S sprejemanjem okupatorjeve pomoči je bila narejena ogromna napaka, ker je svet postavil drugačne vrednote. Mednarodna hierarhija vred-

not je bila drugačna, kot so jo videli mnogi na Slovenskem. Tudi tu so premalo upoštevali vseslovenske razmere in preveč izhajali iz onih pod italijansko okupacijo. Prvi cilj svetovne demokracije je bil uničenje fašizma in nacizma, za kar se je bilo "moralno" povezati tudi s komunisti. Churchill naj bi bil prepričan, da sta prva dva bistveno bolj nevarna, ker nista bila tako idealistična kot komunizem, za katerega je bil trdno prepričan, da bo slej kot prej sam propadel. S tem v nobenem primeru ne obsojamo tistih, ki so zaradi komunistične revolucije reševali gola življenja. Odkrito povedano, ravno zaradi tega ne tvegam nikakršnega podučevanja, kaj bi morali v konkretnem primeru storiti. Lahko je biti pameten za nazaj! Bojim se, da med samo drugo svetovno vojno za mnoge ni bilo druge poti.

Slovenskim komunistom je šlo, kljub velikim žrtvam, vse na roke. Kljub njihovem neskončnemu sovraštvu do zahodne demokracije so postali njeni sopotniki. Izkoristili so svojo priliko in se znali prodati Zahodu kot pred dobrim desetletjem talibani v Afganistanu. Tudi ti so prejeli veliko ameriško pomoč pri boju proti Rusom in njihovem prodiranju v Indijski ocean. Kasneje so postali in so še danes največji sovražniki ZDA, ki so še danes proti njim v veliki meri brez moči.

Obračun po drugi svetovni vojni ni bil obračun s kolaboracijo, ampak pričakovanimi nasprotniki revolucije, zlasti kolektivizacije. Iz sovjetskih izkušenj, te so posnemali ne le v načelih, ampak tudi v praktičnih podrobnostih, so komunisti vedeli, da bo majhen kmet njen največji nasprotnik. Drugi vidik obračuna so bili katoličani. K temu so nekaj prispevali tudi nekdanji liberalci, vendar se ni bilo treba truditi. Bili so sredstvo, ki so ga komunisti uničili takoj, ko jih niso več potrebovali. Če je bilo delu slovenskih katoličanov na Dolenjskem in Notranjskem mo-

goče očitati nasprotovanje revoluciji (nekoč bo treba analizirati, kdo in kako jih je dejansko vodil), to za veliko večino slovenskih katoličanov ne drži. Še več. Njihovi najvidnejši pripadniki s Štajerskega in Gorenjskega so bili po prihodu iz okupatorskih taborišča in izgnanstva preganjani in številni celo pobiti. Obnašanje nekaterih pastorjev v Prekmurju je pozabljeno, tako kot hrvaška okupacija dela slovenskega ozemlja. Ob pomanjkanju razrednih sovražnikov so komunisti postavili v prvo vrsto za obračunavanje katoličane, in to ne glede na dejstvo, da je katoliški veri pripadala tudi večina partizanov. Njihov ideološki teror nad borci je bil tolikšen, da ti ne le niso poizkušali zaščititi Cerkve in vere, ampak so se začeli od nje oddaljevati, z njo prekinjati kakršnekoli stike. Nekateri prvaki Katoliške akcije v manjših krajih so postali najožji sodelavci Zdenka Roterja. Teror nad katoličani je v različnih oblikah trajal vse do osamosvojitve. Zanj se jim ni nikoli nihče opravičil, kaj šele popravljal krivice. Eden izmed zadnjih šefov slovenskih komunistov nikoli ne izpusti prilike, da ne bi na tak ali drugačen način blatil slovenskih katoličanov. Stalno zahteva od njih neka opravičila, sam pa ne zmore niti najosnovnejšega obžalovanja. Še več. Tudi po tujih ocenah je največji generator nestrpnosti na Slovenskem. Katoličani so pod komunizmom izgubili toliko samozvesti, da so bili komunistični oblasti neskončno hvaležni za drobtine, ki so jim padale po takratni ustavi in zakonodaji. Zgubili so samozavest in ponos, ki sta temeljna pogoja za demokracijo. Številni danes enostavno niso zreli zanj. Preteklost jih je pohabila. To ne odtehta dejstva, da jih je velik del ostal zvest veri in Cerkvi.

Iz kvantitete v kvaliteto

Vtis, ki ga imamo slovenski katoličani sami o sebi, je varljiv. Na eni strani nas navdušuje naša statistična številčnost, na drugi

strani nas strašita naša neprepoznavnost in nevlivnost. Druge svetovne vojne, zlasti časov po njej, morije slovenskih katoličanov, o kakršni niso mogli sanjati niti Turki, begunstva in izseljevanja – vse to je pustilo posledice, ki bi jih težko prenesli tudi veliko številčnejši narodi –, ne smemo podcenjevati. Posledice so veliko hujše, kot smo jih pripravljeni priznati. Kljub temu ne gre prezreti številnih izvrstnih katoličanov, ki pa se kot taki ne želijo izpostavljati. K temu jih ne moremo ne prisiliti ne preprostiti. Njihova popularizacija bi marsikateremu verniku zravnila hrbtenico. Predvsem to velja za podeželje in manjše kraje, ki so preveč izločeni iz slovenske kulturne smetane. Mediji, zlasti pa šola, so jim v preteklosti dopovedovali, da so verni samo še preprosti, neuki ljudje. Pretrese me, ko nekateri katoličani navzven branijo svojo vero zgolj s pripadnostjo tradiciji in spoštovanjem vzgoje svojih staršev.

Sedanji čas je čas stalnega izobraževanja. Med nami je te zavesti absolutno premalo. Katoličani imamo danes sijajno ponudbo v slovenskem jeziku, vendar veliko tega obtiči na policah, tudi domačih. Davek televiziji in rumenemu tisku je prevelik. Zavedati se moramo, da moč skupine in posameznikov ni v številčnosti, ampak njihovi kvaliteti. Ta ni samo v kulturi, umetnosti, znanosti, je tudi v povsem vsakdanjem življenju. Koliko pomeni za nek kraj človek, ki zna organizirati življenje v soseski, da je vsem prijetno, ki zna gospodariti, da ga vsi posnemajo, skratka, da je Človek. Tisti, ki je najpozitivnejši in najsocialnejši v okolju, ki živi in dela kot pravi kristjan.

Veliko pripomb imam tudi na nezmožnost spoznanja velikih sprememb v slovenski družbi. Slovenskega klasičnega kmeta skoraj ni več. So veliki veleposestniki, ki poslujejo popolnoma po kapitalističnih načelih, brez odnosa do narave in predmeta svojega gospodarjenja, zanima jih le velikost dobička,

so mali kmetje, ki niti to več niso, in so maloštevilni kmetje, ki skušajo združiti eno z drugim, kar pa je praktično nezdržljivo. Ker ni več klasičnih kmetov, ni več klasičnega podeželja in ni več podeželske vernosti. Naše vasi so postale spalna naselja meščanov, ki živijo na podeželju; naše vasi so postale naselja delavcev, ki se v prostem času pogovarjajo o tovarni ali RTV programih, vaška solidarnost je praktično zamrla. O vernosti teh ljudi ne bi sodil, toda vtis imam, da ni v skladu z njihovim socialnim položajem. Njihovi življenjski problemi so povsem drugačni, kot so bili v njihovem otroštvu, njihovo dojemanje sveta je povsem drugačno, kot ko so odrasčali. Sodobne komunikacijske možnosti so jim bližje kot agrarna problematika. Ti ljudje, večinoma ne klasični proletarci ne možje in žene, ki so obupali nad perspektivami kmetovanja, ampak kvalificirani, šolani delavci oziroma strokovnjaki so nova stvarnost našega podeželja. Pristop do njih mora biti popolnoma drugačen, kot je bil do njihovih staršev. Ti so bili veseli, če je šla župnijska skupnost na skupno romanje na Brezje, oni to lahko individualno storijo, kadar jih je volja. Na teh in takšnih ljudeh je prihodnost slovenske družbe.

Slovenski katoličani so se v javnosti, ali če hočete v politiki, uveljavili kot krščanski socialisti. Zaradi praktičnega, ne fundamentalnega krščanstva. Slovenska značilnost v nekdanji Avstriji je bila, da so bili delavci krščanski socialisti, predelavci socialisti oziroma kasneje komunisti, drugod je bilo ravno obratno. V stari Jugoslaviji je ta slovenska značilnost, tudi zaradi nove države in novih mednarodnih političnih razmer začela izginjati, vendar ni izginila. V bistvu so jo kasneje nadgradili. V imenu delavcev so se povzpeli nad njih in po osamosvojitvi zoper njih. Slovenski "turbokapitalisti" izhajajo iz vrst najuglednejših "tovarišev" in njihovih sorodnikov, večina direktorjev bank iz otrok

uslužbencev posebne službe, ki je v imenu delavskega razreda bdela nad nami. S spremembo političnega režima, ko je totalitarno oblast zamenjala demokratična, taka je bila kljub številnim pomanjkljivostim, ni prišlo tudi do ustreznih mentalnih premikov v naših glavah. Kapitalizem smo začeli enačiti z demokracijo, brezobzirno bogatenje z enakimi možnostmi, socialne razlike kot priznavanje različnih sposobnosti. Dejansko smo stopili v kapitalizem in demokracijo s totalitarnim odnosom do njiju. Zato se toliko ljudem "kolca" po Titovih časih!

Socialno vprašanje je v sodobni slovenski družbi nekakšna tabu tema. Na dan prihaja predvsem ob volitvah, sicer pa se z njo maha kot z nekakšnim okrasom in strašilom brez realne vsebine. Pa je v njem skrita velika družbena moč. Za kristjane socialno vprašanje ni le vprašanje človečnosti, ampak tudi praktičnega izkazovanja vere. Vera brez del je mrtva. Kljub vsemu pa le ne razumem velikih zadržkov do socialnega gibanja. Pravzaprav smo pozabili, da je France Tomšič začel slovenski komunizem rušiti z delavci, s socialnim vprašanjem. Po njegovem umiku v zasebnost je "slovenska pomlad" na delavce popolnoma pozabila in potem se čudi volilnim izidom. Pomladnih sindikatov praktično nimamo. Večina se jih še oklepa starih komunističnih, vključno z njihovimi nekdanjimi voditelji, kolikor niso pobegnili med "turbokapitaliste". Tega niso krivi oni, ampak tisti, ki ne dojemajo socialnega in delavskega vprašanja. To postaja z gospodarsko recesijo znova aktualnejše. Samo vprašanje časa je, kdaj bo ugotovljeno, da je bila njihova umrtvitev prvi korak v sedanje težke gospodarske razmere. Kapitalizem ni imel socialnega korektiva. Janez Pavel II. je zamanj opozarjal na nevarnosti, ki jih prinaša nekritičen odnos do kapitalizma in potrošniške družbe. Nekdanje komunistične države so na tem področju, tudi za-

radi komunističnih zlorab sindikalizma, odpovedale oziroma niso ponudile alternative. Zato se nekdanji komunisti, zlasti pa njihove satelitske stranke tako pogosto povzpenjajo v vlade ali pa postajajo članice demokratičnih koalicij. Delavsko in socialno vprašanje sta veliko upanje demokracije in perspektiva katolicizma. Nekdanja ministrica ga. Cotmanova je to razumela.

Po zadnjih državnozborskih volitvah

Volilni izid me ni navdušil, izpad NSI iz parlamenta še manj. Nekaterim ljudem se je s tem podrl svet.

Slovenska družbena tranzicija še zdaleč ni končana. Dejansko vse od diktature kralja Aleksandra v stari Jugoslaviji nismo živeli v demokraciji, vmes smo imeli še zunanjo in notranjo okupacijo, revolucijo in demokratizacijo ter slovensko osamosvojitve. Veliko za poldrugo generacijo Slovencev. Zadnji del naše zgodovine je skoraj prezgoščen.

Obstajajo še tri stranke demokratskega porekla. V javnosti so označene kot desne, kar niso. Konzervativno desne so one, ki so izšle iz nekdanje oblasti in imajo svojo podlago v kapitalu, nekdanjih komunističnih politikih in onih, ki so jih (sistematično!) pripravljali za svoje dediče in naslednike. O tem, ali so leve ali desne, jih opredeljujejo zgolj po odnosu do vernih in kulturnega boja. Slovenska iznajdba, na katero bi bil ponosen še Edvard Kardelj.

Slovenski katoličani volijo vse, ki se pojavljajo na politični sceni. Tudi one, ki bi jih brez pomisleka znova poslali v Kočevski rog. Zaradi tega ne smemo kriviti konkretnih strank, ampak se moramo vprašati o političnem profilu in izobrazbi katoličanov. Vse-

kakor se preveč ukvarjamo z drugimi in premalo sami s seboj. Krivda za razmere je na naši strani, ne na nasprotni. Njim lahko priznavamo le uspešnost.

Katoličan, ki se želi politično uveljaviti, mora to storiti kot državljani, ne kot vernik. Dolžan pa se je ravnati po temeljnih načelih vere. To se razume samo po sebi in tega ni treba razglašati. V preteklosti je bilo glede tega veliko napak, zlorab in tragično je poslušati razočaranca, ki si želi kadrovskega "cunamija" sedanje vlade. Sam imam takšne izkušnje s Peterletovo vlado. Krivde ne pripisujem svojemu sošolcu, kolegu in prijatelju, toda to dejstva ne spremeni. Zaradi tega svojega prepričanja nisem menjal, lahko pa s prstom pokažem na ljudi iz nekdanje demosove koalicije, ki se demokratični politiki ne bi smeli približati niti na kilometer. In tu je jedro problema. Demokratične stranke nimajo dolgoročne in natančne kadrovske politike, ki je bistvo uspeha. Janševa vlada je dokazala, da je lažna trditev, da v Sloveniji poleg ljudi iz kroga "12 na 45 let podlage" ni ljudi, ki bi bili sposobni vladati. S takim govorjenjem si je nekdanja politična elita, ki je trenutno zopet v vladi, hotela ohraniti trajnost mandata. Zato lahko sedanja koalicija le osebno blati nekdanjo, saj o podobnih gospodarskih dosežkih lahko le sanja. Po uspešnem demantiju takega videnja slovenskih razmer smo lahko optimisti glede prihodnosti. Potrebno je delo, trdo, sistematično, odgovorno. Zazrto v prihodnost, predvsem pa v skupno dobro. Odpreti se je treba novim tehničnim možnostim v komuniciranju z ljudmi in jih maksimalno izrabiti. Prisluhnimo sedanosti in prihodnosti, ne bodimo hlapci preteklosti. Novega vina ne gre nalivati v stare mehove.